

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Риндюк Віри Іванівни на дисертацію Підгородського Богдана Мирославовича «Юридичні конструкції у сфері реалізації права», подану до спеціалізованої вченої ради Національної академії внутрішніх справ на здобуття наукового ступеню доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Незважаючи на широке використання поняття «юридична конструкція» як в теоретичній так і в галузевих юридичних науках, наявності значної кількості наукових праць, присвячених різним аспектам проблематики юридичних конструкцій, у юридичній науці і досі відсутнє єдине та загальновизнане розуміння поняття, ролі та значення цієї юридичної категорії в правовій системі. Слід підкреслити, що традиційно юридичні конструкції досліджуються в сфері правотворчої діяльності як засоби правотворчої техніки, які дозволяють пізнавати та структурувати правові явища, будувати їх загальні ідеальні абстрактні моделі. Разом з тим, не менш важливим є дослідження значення та ролі юридичних конструкцій у сфері реалізації права, коли відбувається перехід від ідеальної моделі того чи іншого правового явища до його реального «життя». Це дозволяє вивчити не тільки юридичні конструкції в статичній, тобто їх нормативне закріплення в законодавстві, а й в динаміці, їх функціонування, виявити закономірності правового регулювання тих чи інших суспільних відносин, спрогнозувати його ефективність, що є критично важливим для розуміння того, як право реально «працює».

Сучасна юридична наука потребує переосмислення класичних підходів до цілого ряду традиційних юридичних категорій, зокрема, і до юридичних конструкцій, які б відповідали викликам та реаліям сьогодення. Вихід на новий рівень праворозуміння дозволить розглядати право не тільки як систему норм права, а й як систему типових моделей регулювання суспільних відносин (юридичних конструкцій). Таким чином, комплексне дослідження зазначеної

проблематики не лише становить значний інтерес для розвитку теоретичної юридичної науки, але й має прямий вихід на практику, сприяючи підвищенню ефективності механізмів реалізації права в Україні.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр. у частині п. п. 1–5 підрозділу 1.1. «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», п. 6 підрозділу 1.2. «Удосконалення національної правової системи та її адаптації до європейського права».

Тема дисертації відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки» (Наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454); Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 р. (протокол № 23).

Отже, зазначене дає можливість констатувати, що тематика дисертаційної роботи «Юридичні конструкції у сфері реалізації права» є актуальною, науково та практично значущою, відповідає сучасним викликам та потребам юридичної науки та практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність підтверджується:

- використанням герменевтичного та системного наукових підходів, а також широкого кола загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання, зокрема, функціонального, історичного, структурного, аксіологічного, порівняльно-правового, прогностичного, формально-юридичного. Слід підкреслити, що ключовим при формулюванні авторської дефініції поняття юридичних конструкцій дисертант визначив аксіологічний підхід. Саме це

дозволило змістити акцент при дослідженні юридичних конструкцій у сфері реалізації права з розуміння юридичних конструкцій як інструментів (засобів) правозастосовної техніки (як різновиду юридичної техніки) на розуміння юридичних конструкцій як інструментів реалізації певних правових цінностей (зокрема, таких як права людини, справедливість, свобода, рівність, безпека та ін.), що відповідає гуманістичній природі права;

- окресленими об'єктом та предметом дослідження; раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційної роботи; професійним вирішенням дисертантом поставлених завдань, що сприяло досягненню визначеної мети дослідження, а також адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті. Об'єктом дослідження визначено суспільні відносини, що виникають у процесі правового регулювання, а предметом – загальнотеоретичні аспекти розуміння юридичних конструкцій та їх ролі у сфері реалізації права. Логічна структура роботи зумовлена її метою та сформульованими основними завданнями, де кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім, продовжує та доповнює його. Робота складається з вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. За мету визначено формування системи загальнотеоретичних знань щодо розуміння категорії «юридична конструкція», визначення видів та функцій юридичних конструкцій на різних рівнях узагальнення, а також особливостей їх реалізації у правовій практиці європейських країн та України. Для цього дисертант окреслив ряд пізнавальних завдань, які у процесі дослідження успішно вирішив, вмотивовано спираючись на здобутки юридичної науки та практики. Зазначене дозволило дисертанту отримати результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;

- використанням досить значної джерельної бази за темою дисертаційного дослідження (список використаних джерел містить 272 найменувань, з яких 54 є першоджерелами іноземною мовою). Результати наукових пошуків підтверджені

широким переліком наукових праць, наукової та навчальної літератури, значним обсягом чинного законодавства та практикою його застосування;

- достатньою кількістю публікацій автора у вітчизняних наукових фахових виданнях, доповідями на наукових конференціях, які засвідчують апробацію основних положень і висновків дисертації. Основні наукові здобутки дисертаційного дослідження викладені у 10 наукових публікаціях, серед яких, зокрема 3 статті опубліковані у виданнях, що включені МОН до переліку фахових видань з юридичних наук, а також у 7 тезах, що оприлюднені у збірниках матеріалів наукових конференцій та круглих столів. Результати, що розкривають основні положення дисертаційного дослідження, сформульовані пропозиції та висновки було оприлюднені на 7 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, зокрема: матеріали круглого столу «Здобутки кафедри теорії держави та права крізь призму сторічного поступу Національної академії внутрішніх справ» (Київ, 24 березня 2021 року); міжнародна науково-практична інтернет-конференція з нагоди відзначення дня науки-2021 в Україні «Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи» (Київ, 21 травня 2021 року); всеукраїнська наукова конференція здобувачів вищої освіти «Механізм функціонування громадянського суспільства (осінні читання)» (Львів, 19 листопада 2021 року); науково-теоретична конференція, присвячена пам'яті С.М. Легуши «Актуальні питання правового та патріотичного виховання здобувачів вищої освіти ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану (Київ, 19 травня 2022 року); XIII міжнародна науково-практична конференція «Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір» (Київ, 24 лютого 2023 року); XIV міжнародна науково-практична конференція «Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи» (Київ, 23 лютого 2024 року); міжвідомчий науково-практичний круглий стіл «Актуальні проблеми охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану та післявоєнний період» (Київ, 23 травня 2024 року).

Оцінюючи новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, слід зазначити, що рецензована робота є одним з перших у вітчизняному правознавстві комплексним дослідженням теоретичних і практичних аспектів реалізації юридичних конструкцій. До найбільш вагомих досягнень дисертаційного дослідження слід віднести:

- вперше запропоновано дефініцію поняття юридичних конструкцій сформульовану на основі аксіологічного підходу. Так, під юридичними конструкціями пропонується розуміти програмні моделі взаємодії суб'єктів права, сформовані внаслідок інтелектуально-вольової діяльності як критерії аксіологічного виміру права, правової культури, інтегровані до механізму правового регулювання, в яких відображаються об'єктивні закономірності розвитку суспільних відносин;

- удосконалено систему знань про стан наукової розробки проблематики юридичних конструкцій з акцентом на внесок українських вчених у галузі загальнотеоретичної юриспруденції та практичне значення юридичних конструкцій у таких сферах юридичної діяльності як юридична практика, юридична наука, юридична освіта;

- визначено особливості реалізації юридичних конструкцій в правових системах України та зарубіжних країн. Зокрема, такими особливостями в Україні є: нормативна усталеність; застосування типових моделей правореалізаційних процедур; наявність недоліків правового моделювання; різна ступінь гарантованості; використання міжнародних стандартів реалізації права та ін.;

- дістали подальший розвиток наукові уявлення щодо практичного значення юридичних конструкцій у сфері реалізації права, зокрема, щодо особливостей реалізації юридичних конструкцій в матеріальному та процесуальному праві, у приватному та публічному праві.

Значущість дослідження для науки і практики полягає в тому, що у дисертації сформульовано та обґрунтовано положення, що дозволяють

розширити фундаментально-теоретичне та методологічне уявлення про юридичну конструкцію, у тому числі в процесі її реалізації. Основні результати наукового пошуку можуть бути використані у: практичній діяльності – у ході розроблення проєктів нормативних та правозастосовних актів, підготовки стратегічних документів з питань правового регулювання окремих сфер суспільного життя, для яких характерним є використання конструкцій мега-рівня, а також в процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; науковій діяльності – в ході підготовки монографій, підручників, наукових статей, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнень, аналітичних матеріалів, а також обґрунтування пропозицій для внесення змін до вітчизняного законодавства (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 7 травня 2023 р.); освітньому процесі – під час забезпечення викладання таких навчальних дисциплін, як: «Теорія держави та права», «Нормотворча діяльність» та інші (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 27 травня 2025 р. № 75-оп).

Повнота викладу матеріалів дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Ознайомлення з текстом дисертації та опублікованими науковими працями дисертанта дозволяє стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, повно відображені в опублікованих наукових працях.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Ознайомлення з дисертацією та науковими працями, в яких висвітлено основні наукові результати дослідження, дає підставити стверджувати, що дисертантом дотримано принципи і норми академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні наявні посилання на джерела інформації в частині використаних текстових запозичень, ідей, наукових матеріалів і результатів інших авторів. Посилання подані з дотриманням норм законодавства про авторське право, що дозволяє констатувати відсутність порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом дисертаційне дослідження здійснено на високому науково-теоретичному рівні. Разом з тим, оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, окремих дискусійних моментів, зауважень та рекомендації з метою подальшого удосконалення обраної дисертантом проблематики, а саме:

1. На стор. 17 дисертаційної роботи зазначено, що «Об'єкт дослідження – є суспільні відносини, що виникають у процесі правового регулювання». Запропоноване визначення об'єкта дисертаційного дослідження є досить широким, виходить за межі теми дисертаційної роботи та потребує уточнення. Як відомо, саме поняття правове регулювання традиційно у теорії права розглядається як упорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою правових засобів, а, наприклад, перша стадія правового регулювання суспільних відносин є правотворчою діяльністю (ведення в правову систему юридичних норм, які регламентують поведінку учасників суспільного життя), а не правореалізацією. Разом з тим, тема дисертаційного дослідження називається «Юридичні конструкції у сфері реалізації права». Поняття «правове регулювання» та «реалізація права» не є тотожними, правове регулювання охоплює і правотворчість, і правореалізацію, і правотлумачення.

2. На стор. 78-79 дисертаційної роботи пропонується авторське визначення поняття юридичних конструкцій. Так, юридичні конструкції розглядаються як програмні моделі взаємодії суб'єктів права, сформовані внаслідок інтелектуально-вольової діяльності як критерії аксіологічного виміру права, правової культури, інтегровані до механізму правового регулювання, в яких відображаються об'єктивні закономірності розвитку суспільних відносин. Разом з тим, було б доцільним, окрім визначення поняття, визначити ще й найбільш суттєві загальні ознаки юридичних конструкцій, що надало б запропонованій

дефініції більш довершеного характеру (наприклад, за зразком як дисертант визначає ознаки юридичних конструкцій матеріального права (стор. 114-115)).

3. В дисертаційній роботі дисертантом визначається співвідношення таких понять як «юридична конструкція», «норма права» та «правовий припис». Так, на стор. 119 зазначено: «Класична норма права складається із таких конструкцій, як: гіпотеза, диспозиція та санкція, а правовий припис тільки із двох конструкцій – гіпотеза і диспозиція чи диспозиція і санкція». А на стор. 122 написано: «Запропоновано розглядати норми права як мезоконструкції, а їхні структурні елементи як мікроконструкції (гіпотеза, диспозиція та санкція), яким притаманна логічність та реальність існування суспільних відносин, що віддзеркалюють правову дійсність їх функціонування». Зазначене слід розуміти так, що і норма права, і правовий припис є юридичними конструкціями (мезоконструкціями), які, в свою чергу складаються з мікроконструкцій (гіпотези, диспозиції та санкції). Тобто, по суті, норма права, правовий припис, а також гіпотеза, диспозиція та санкція, є юридичними конструкціями різних рівнів. Але норма права та правовий припис – це елементи різних систем та співвідносяться між собою як зміст та форма. Норма права (як первинний елемент системи права) отримує формальний зовнішній вираз в системі законодавства (або системі джерел права) через сукупність правових приписів (як первинних елементів системи законодавства). Виходячи з цього, виникає наступне питання, яке потребує додаткового роз'яснення. Елементом, якої з зазначених систем (чи можливо обох систем відразу) є юридична конструкція? Потребує додаткового обґрунтування позиція автора, коли елементи різних систем (норма права та правовий припис) ототожнюються з одним поняттям юридичної конструкції (нехай і різних рівнів).

4. У підрозділах 2.2 та 2.3 дисертаційної роботи дисертантом досліджується особливості правореалізації юридичних конструкцій у матеріальному та процесуальному праві, у приватному та публічному праві відповідно. При цьому, запропоновані авторські підходи до розуміння матеріального, процесуального,

приватного та публічного права. Так, матеріальне право розглядається як логічна сукупність юридичних конструкцій, що гармонійно узгоджуються з юридичними конструкціями процесуального права, є при цьому засадами для існування процесуальних норм, що створені для ефективної та послідовної реалізації інших норм матеріального права (стор. 107). Процесуальне право розглядається як узгоджена сукупність юридичних конструкцій, що корелюються із юридичними конструкціями матеріального права для подальшого гармонізованого функціонування, а також є основою для ефективної та послідовної реалізації інших норм матеріального права (стор. 111). Публічне право розглядається як логічно пов'язана сукупність юридичних конструкцій, що гармонійно узгоджуються зі змістом приписів приватного права, є нормативно-організаційними основами для подальшого задоволення та захисту публічних інтересів (стор. 127). Приватне право розглядається як узгоджена сукупність юридичних конструкцій, що корелюються зі змістом приписів публічного права, є нормативно-організаційними підставами для задоволення приватних інтересів осіб та їх захисту (стор. 129). Отже, дисертант пропонує визначати такі підсистеми системи права як матеріальне та процесуальне, публічне та приватне право через поняття юридичної конструкції на відміну від традиційного у юридичній науці визначення цих понять через норму права як первинний елемент системи права. Виходячи з зазначеного виникає наступне питання. Яке місце в структурі системи права, що складається зі взаємопов'язаних норм права, об'єднаних в підсистеми права, галузі, підгалузі та інститути права, займає юридична конструкція?

Втім, зазначені дискусійні моменти не мають принципового характеру, не є суттєвими і не знижують цінності та наукової значущості отриманих результатів дослідження.

Загальний висновок. За актуальністю обраної теми, науковою новизною одержаних результатів, практичним значенням та оформленням дисертаційна

робота «Юридичні конструкції у сфері реалізації права» відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями), а її автор Підгородський Богдан Мирославович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теоретичної юриспруденції
Київського національного
економічного університету
імені Вадима Гетьмана

В.І. РИНДЮК

